

людини. Міжнародні стандарти безпосередньо або опосередковано впливають на внутрішньодержавні й міждержавні відносини.

Список використаних джерел

1. Європейські стандарти у галузі прав людини: сучасний стан та перспективи розвитку українського законодавства // Інвестиції: практика та досвід. – 2008. – С. 37-40.
2. Запара С. І. Поняття та ознаки міжнародного стандарту / С. І. Запара // Порівняльно-правові дослідження. – 2011. – №1. – С. 101.
3. Тіунов О. Правові стандарти як засіб регулювання міжнародних та внутрішньодержавних / О. Тіунов // Міжнародне право. – 2012. – №5. – С. 10-27.
4. Ставнійчук М. І. Роль міжнародних стандартів у захисті та розвитку демократичних принципів / М. І. Ставнійчук // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2010. – № 2. – С. 15-23.
5. Міжнародні правові стандарти: до визначення поняття та видової характеристики / С.М. Ляхівненко // Держава і право. – 2011. – Випуск 51. – С. 666-672.
6. Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод з протоколами до неї від 23.08.2006 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>
7. Практика Європейського суду з прав людини [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.coe.kiev.ua/hr/pros.html>

Кучарська Х.

*студентка I курсу юридичного факультету
Тернопільського національного економічного університету
Науковий керівник: к.і.н., доцент, доцент кафедри
теорії та історії держави і права
Ухач В.З.*

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ЗА ЛИТОВСЬКИМИ СТАТУТАМИ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ

Актуальність теми зумовлена тим, що все людство постійно намагається жити за встановленими правилами, проте немає жодної людської спільноти, в якій би не порушувалися ці правила. Іноді вони є дуже небезпечними, хоча часто мають дріб'язковий характер. На початку їм протидіяли за «правом сильного», застосовуючи кровну помсту та інші засоби прямого фізичного впливу.

Найдавніші письмові пам'ятки свідчать, що вбивства, тілесні ушкодження, зґвалтування, самовільне заволодіння матеріальними цінностями, зрада інтересів свого роду і тому подібні діяння супроводжували людство з моменту його виникнення. Поступово люди дійшли до усвідомлення необхідності заміни самочинної розправи за вчинки, небажані для кожного окремо і суспільства в цілому, певними загальнообов'язковими правилами. Саме так кілька тисяч років тому зародилося кримінальне право.

Охороняючи громадський порядок, держава забороняє ті чи інші діяння, визнані їм у цьому відношенні шкідливими, погрожуючи за вчинення їх такими

чи іншими покараннями. Система норм, що визначають, які саме діяння визнаються злочинними, і яким покаранням піддається злочинець, складає галузь кримінального права.

У XVI столітті на території Великого князівства Литовського правові норми були об'єднані у зводах законів – Статутах 1529, 1566 і 1588 рр. Тут поєднано норми правових традицій: Руського права, польського права, німецького права, римського права, звичаєвого (неписаного) права. Слід наголосити, що в основу «Старого» (перший Литовський кодекс 1529 р. – *Авт.*) лягла «Руська правда» Ярослава Мудрого.

Доцільно наголосити, що поняття злочину у праві Литовсько-Руської держави зазнавало своєї трансформації. На етапах панування звичаєвого права злочин розумівся як заподіяння шкоди, згодом (від другої половини XV ст.) трактувався як проступок. Для позначення злочину також використовувалася неоднакова термінологія. Залежно від характеру і наслідків злочинних дій, злочини проти здоров'я, особистої та майнової недоторканності називалися гвалтом, кривдою, лиходійством, шкодою, проти державної влади – «ображення маєстату господарського». Протиправний суспільно небезпечний характер діянь відтінявся термінами: «виступ із права», «злодійство», «провина» [1].

Розв'язання даної проблеми розглядалися в роботах С. Бершадського, Г. Демченко, О. Кістяковського, Ф. Леонтовича, С. Ковальової, Д. Любченко, Н. Максименко, І. Малиновського, П. Музиченко, М. Таганцева, В. Ухача та ін.

Метою моєї статті є порівняльний аспект окремих сегментів розвитку кримінальних правовідносин за Литовськими статутами.

В цілому кримінальне право цього періоду характеризувалося достатньо високим для свого часу розвитком. Статути законодавчо закріпили такі правові принципи, як законність, індивідуалізація, рівність всіх перед законом, справедливість, покарання та ін. У період, що розглядається, суспільна правосвідомість поступово починає схилитися до того, що злочин - це «школа земська», і на зміну системі різного роду матеріальних відшкодувань приходить система публічно-кримінальних і лякаючих покарань. Елементи даного процесу можна виявити у всіх трьох Статутах. В Статутах ми бачимо складну систему майнових покарань. Для системи покарань характерною була їхня невизначеність.

Перші Литовські Статути мали велике значення для розвитку кримінального права щодо причетності до злочину та співучасті у злочині. Литовський Статут 1529 року включав положення про відповідальність за групі злочини, за переховування злочинця, предметів добутих злочинним шляхом, а також за придбання й збут викраденого, які містилися в різних розділах: «Про земські насильства, про побиття і про вбивства шляхтичів» (розділ II), «Про головщини людей путних, селянські і парубоцькі» (розділ XI), «Про злодійство» (розділ XIII) та ін. Про груповий злочин ішлося в статті 8 розділу VII Литовського Статуту, де передбачалося: «[...] якби декілька осіб було притягнуто до суду за вбивство одного шляхтича, то тільки вбивцю має бути засуджено за таке вбивство [...]» [5, с. 255]. Зі змісту цього положення видно, що Литовський Статут 1529 р. установлює відповідальність лише для безпосереднього виконавця вбивства. Про інших учасників вбивства Статут нічого не вказує.

Суб'єктом злочину закон визнавав тільки людину, яка досягла певного віку (14 років по II Статуту і 16 років по III Статуту) осудну. За загальним правилом не підлягали кримінальному покаранню психічно хворі особи (дурні, очманілі). Закон говорить і про стан алкогольного сп'яніння, який прирівнювався до діянь, довершених «по злому наміру». Литовський Статут 1529 року встановлює однакову відповідальність для співучасників злочину та причетних до цього злочину. Однак історико - правового та компаративного аналізу норм Литовського Статуту 1529 р., які передбачають відповідальність за приховування злочину, придбання або збут краденого, а також за вчинення злочину у співучасті не проводилося.

У статуті 1566 р. досконаліше систематизовано норми кримінального, процесуального права, зафіксовано створення нових гродських, земських і підкоморських судів. Розділи з одинадцятого по чотирнадцятий регулюють кримінальне та процесуальне право. Як правило, Статуту вказували вид покарання, а не його розмір. Серед видів покарань спочатку переважали майнові штрафи, що надходили потерпілому (школа), родичам убитого (годовщина), в скарбницю держави (наклад) [6, с. 80]. Пізніше, після прийняття особливо Третього Литовського статуту, майнові покарання в багатьох випадках замінено смертною карою. Як зазначає В. Ухач до страти засуджувалися за державні, релігійні злочини, розбій, насильство, крадіжку, злочини проти сім'ї й моралі [6, с. 80-81]. Найбільш тяжким покаранням була смертна кара. За I Статутом вона передбачалась у 20 випадках, за II - у 60, за III - у 100. Смертна кара поділялась на кваліфіковану та просту. До кваліфікованих видів відносили: спалення, посадження на палю, закопування живим в землю тощо. Проста смертна кара здійснювалась відрубанням голови або через повішення. За законодавством, ніхто ні за кого не повинен був нести покарання, тільки кожний за себе [4, с. 89-90]. За вмисні злочини винний відповідав повною мірою. Наприклад, за вмисне вбивство злочинець карався смертю, а з його майна стягувалась т. зв. годовщина, також інші видатки, пов'язані з нанесенням матеріальної шкоди. При необережному вбивстві винний звільнявся від покарання, але зобов'язаний був сплатити родичам убитого годовщину. Суд повинен був враховувати і вік злочинця.

Отже, кримінальне законодавство знало просту і складну співучасть. Робота над III Статутом зробила можливим подальший розвиток правової системи Великого князівства Литовського. Існували злочини проти моралі та сім'ї: дwoжонство, викрадення чужої дитини, образа дітьми батьків, згвалтування тощо [2, с. 117-119]. За III Литовським Статутом найвищою мірою покарання була страта за такі злочини: за мордування чоловіка чи жінки на смерть, за вбивство батька або матері чи за вбивство дитиною своїх батьків, вбивство сестри чи брата [3, с. 271 - 272].

Вищевикладене дає підстави для наступних узагальнень. 1) Першою спробою визначення міри покарання в залежності від ступеня участі особи у вчиненні злочину було зроблено у Статуті 1529 року. Слід зазначити, що особливістю цього Статуту було те, що він вводить в обіг терміни, які характеризують види причетних осіб та співучасників, установлює відповідальність не тільки для осіб, які безпосередньо брали участь у скоєнні злочину або в прихованні злочину, але й також для осіб, що використовували злочинно здобуте. 2) У Статуті 1566 р було зроблено першу спробу

сформулювати презумпцію невинності. Чітко розрізнялись як стадії злочинної діяльності, намір, підготовка до злочину й замах. Види злочинів поділялися залежно від об'єктів злочинного посягання та способу порушення справ у суді. Питання про покарання осіб, винних у вбивстві, вирішувалося неоднаково - залежно від класової та станової належності як потерпілого, так і злочинця. 3) Спільним було те, що Литовські статuti вирізнялися достатньо високим рівнем юридичної техніки: в них подано визначення багатьох кримінально-правових термінів. Однак простежуються й певні розбіжності, суперечності, недоречності. Литовський статут 1588 був найдосконалішим, в якому зберігались основні засади давньоруського права. Адже під впливом перетворень соціально-економічного, політичного, культурного (релігійного) життя суспільства змінювались кримінальні норми і кримінальне право в цілому.

Список використаних джерел

1. Терлюк І.Я. Історія держави і права України / І.Я. Терлюк. – К.: Атіка, 2011. – 943 с.
2. Кульчицький В. Історія держави і права України: Навчальний посібник / В. Кульчицький, Б. Тищик. – К.: Атіка, 2001. – 318 с.
3. Кодифікація цивільного законодавства на українських землях: Т.1 / уклад.: Ю.В. Білоусов, І.Р. Калаур, С.Д. Гринько та ін.; за ред. Р.О. Стефанчука та М.О. Стефанчука. – К.: Правова єдність, 2009. – 1168 с.
4. Музиченко П. Історія держави і права України: навчальний посібник П.Музиченко; [5-те вид., випр. і доп.]. – К.: Знання, 2006. – 437 с.
5. Статuti Великого князівства Литовського. У 3-х томах. Статут Великого князівства Литовського 1529 року / [за ред. С. Ківалова, П. Музиченка, А. Панькова]. – Т. I. – Одеса: Юридична література, 2002. – 464 с.
6. Ухач В.З. Історія держави і права України: навчальний посібник (конспекти лекцій) / В.З. Ухач. – Тернопіль: Вектор, 2015. – 378 с.

Миц П.

*студент IV курсу юридичного факультету
Тернопільського національного економічного університету
Науковий керівник: к.ю.н., доцент, доцент кафедри
теорії та історії держави і права ТНЕУ
Кравчук В.М.*

ПРИВАТНІ ВІЙСЬКОВІ КОМПАНІЇ: ІСТОРИЧНІ І ПРАВОВІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ

Вибір теми дослідження зумовлений її надзвичайною актуальністю. Приватні військові компанії (далі ПВК) вже зайняли свою нішу у сфері сучасної геоекономіки, адже протягом 2016 р. дані організації отримали сукупний дохід у 244 млрд. долл. США, що майже відповідало десяти бюджетам України. За різними дослідженнями зараз налічується приблизно три тисячі приватних військових та охоронних компаній, у яких зайнято понад мільйон працівників. Однак, на сьогоднішній день, як на міжнародному, так і на національному рівні,